

ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΧΑΛΙ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2022

Το μαγικό χαλί

Το χαλί είναι η ψυχή της Ανατολής. Με το μονότονο ντουκ-ντουκ του αργαλειού, τα βαμμένα νήματα μεταμορφώνονται σε λουλούδια, πουλιά, σχήματα, μυθικά ζώα. Χαλιά με πέλος, χαλιά μάλλινα, χαλιά μεταξωτά, κιλίμια, κιλιμόχαλα. Κόκκινα, κίτρινα, μπλε, καφετιά, σε όλες τις ποικιλίες και για όλες τις χρήσεις, άλλα προσεκτικά σχεδιασμένα σε χαρτί κι άλλα να ξεπηδούν από τη φαντασία της υφάντρας, μαζί με το αργόσυρτο τραγούδι της. Κι από ονόματα... άλλο τίποτε. Χαλιά Ουσάκ, Κιουτάχειας, Μπέργκαμα, Μίλας, Γκιорντές, Ισπάρτα...

Όλα τα χαλιά τα είχε το μαγαζί του Ιορδάνη στη Σμύρνη. Αλλά τα πιο πολλά ήταν τα Σπαρταλίδικα χαλιά. Είχε αφήσει τα αδέρφια του στη Σπάρτη της Πισιδίας, να ασχολούνται με τα νήματα και με τους αργαλειούς, και ο ίδιος κατέβηκε στη Σμύρνη με την οικογένειά του, να έχει από κοντά τις εξαγωγές και το εμπόριο, να μην τους τρώνε τα λεφτά οι μεσάζοντες. Το μαγαζί του το 'στησε πριν από τον Μεγάλο Πόλεμο, όταν τα χαλιά είχαν μεγάλη ζήτηση στην Ευρώπη και στην Αμερική. Έπειτα, τα πράγματα δυσκόλεψαν. Μέσα κι έξω. Αλλά δεν το 'βαλε κάτω ο Ιορδάνης. Κατάφερε να έχει σταθερή πελατεία. Κι όταν πια ήρθε ο ελληνικός στρατός στη Σμύρνη, το δεκαεννιά, τι χαρά! Όλοι αγόραζαν καινούρια χαλιά...

Ο Ιορδάνης είχε ένα γιο, τον Νίκο. Κι έναν παραγιό, τον Σελίμ. Τα δυο παιδιά ήταν πολύ αγαπημένα. Ο Νίκος ήταν λεπτοκαμωμένος και μικρόσωμος, ο Σελίμ γεροδεμένος και ψηλός, για να αντέχει το φόρτωμα-ξεφόρτωμα των χαλιών. Ο πατέρας του Σελίμ ήταν βαφέας νημάτων και είχε παρακαλέσει τον Ιορδάνη, που προμηθευόταν από αυτόν νήματα, να πάρει τον γιο του στη δούλεψή του, να μάθει το εμπόριο. Ο Σελίμ βοηθούσε στα πάντα στο μαγαζί, πεταγόταν σαν αστραπή δεξιά κι αριστερά. Ξεφόρτωνε τις καινούριες παραλαβές, έφερνε τσάι για τους πελάτες που ψώνιζαν επιτόπου, κουβαλούσε τα χαλιά στα σπίτια, άλλαζε τις θέσεις των χαλιών ώστε να φαίνεται πάντα καινούριο το εμπόρευμα.

Ο Νίκος πάλι ερχόταν στο μαγαζί τα απογεύματα, μετά το σχολείο, για να μαθαίνει σιγά σιγά τη δουλειά και να βοηθάει τον πατέρα του στα λογιστικά βιβλία, αφού ήταν αστέρι στα μαθηματικά. Σκεφτόταν μάλιστα να φοιτήσει στο Ιωνικό Πανεπιστήμιο, που οργάνωνε ο μεγάλος μαθηματικός Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή. Ο Σελίμ τον έβλεπε και τον καμάρωνε. Του έλεγε πάντα: «Εσύ είσαι το μυαλό, κι εγώ είμαι το σώμα. Κάποτε θα κάνουμε μεγάλα πράγματα μαζί». Δεν ζήλευε. Κι ας μην είχε τη δυνατότητα να πάει στο σχολείο, όπως ο φίλος του. Ήταν καλοκάγαθος και γεμάτος ευγνωμοσύνη που είχε μπει σε τόσο καλό σπίτι. Τις Κυριακές, μετά την εκκλησία, ο Νίκος περνούσε πάντοτε από το μαγαζί και καλούσε τον Σελίμ για το μεσημεριανό φαγητό. Και ο Σελίμ έμπαινε πάντοτε διακριτικά, κρατώντας σφιχτά το φέσι του, σαν να φοβόταν μην κάνει ζημιά, μη σπάσει καμιά λάμπα ή καμιά πορσελάνη. Πόσο του άρεσαν αυτά τα κυριακάτικα μεσημέρια, που η κυρία Νίνα έφερνε τα μοσχομυριστά της σουτζουκάκια και μια πιατέλα αχνιστό πιλάφι! Έπειτα, κάθονταν όλοι μαζί να πάρουν τον καφέ και τα γλυκίσματα, ενώ η μικρότερη αδελφή του Νίκου έπαιζε πιάνο.

Στα τέλη Ιουλίου του 1922 ο Ιορδάνης πήρε μαντάτο από τη Σπάρτη ότι ο αδελφός του είχε αρρωστήσει βαριά. Ετοιμάστηκαν όλοι να ανέβουν στην πατρίδα τους, να δουν τον αδελφό και να πάρουν και λίγο τον αέρα τους. Η Σπάρτη, χτισμένη σε ψηλό οροπέδιο και τριγυρισμένη από ροδώνες, ήταν πανέμορφη το καλοκαίρι. Ήταν βέβαια λίγο επικίνδυνα τώρα, με τον πόλεμο, αλλά είχαν εμπιστοσύνη στον ελληνικό στρατό. Ο Νίκος όμως δεν θέλησε να πάει μαζί τους. Ήθελε να διαβάσει για έναν μαθηματικό διαγωνισμό που διοργάνωνε ο κύριος Καραθεοδωρή για τους μαθητές της Ευαγγελικής Σχολής. Ο Ιορδάνης συμφώνησε, με τον όρο ο Νίκος να πηγαίνει καθημερινά στο μαγαζί για να ελέγχει τις πωλήσεις, αν και καλοκαιριάτικα λίγοι ήταν οι πελάτες σε μαγαζί γεμάτο παχιά, μάλλινα χαλιά.

Λίγες μέρες μετά την αναχώρηση του Ιορδάνη, η ατμόσφαιρα άρχισε να γίνεται μέρα με τη μέρα όλο και πιο βαριά. Όχι μόνο εξαιτίας της γνωστής αυγουστιάτικης αποφοράς του λιμανιού. Αλλά και γιατί τα μαντάτα από το μέτωπο δεν ήταν πια καλά. Όλο και κατέφθαναν χωρικοί από το εσωτερικό της Μικράς Ασίας. Φορτωμένοι μπόγους, με κάρρα ή και

ποδαράτοι, έψαχναν για κατάλυμα ή άραζαν στο Και, στην προκουμαία. Φοβισμένοι φαίνονταν. Οι Τσέτες, έλεγαν, έκαιγαν τα σπαρτά. Μα οι δικοί μας τους έλεγαν πως, ό,τι και να γίνει, στη Σμύρνη θα ήταν ασφαλείς.

Ο Νίκος και ο Σελίμ κατέβαιναν στην αποβάθρα και προσπαθούσαν να βοηθήσουν τους ταλαιπωρημένους χωρικούς όσο μπορούσαν. Τους έδιναν νερό, πότε πότε και κανένα ψωμί. Ο Νίκος μάλιστα σκέφτηκε να αφήσει μια οικογένεια να κοιμηθεί στο μαγαζί.

-Τρελάθηκες; Του είπε ο Σελίμ. Θα πιάσουν τα χαλιά ψύλλους και κοριούς. Και μετά, ποιος τον ακούει τον πατέρα σου...

- Έχεις δίκιο, Σελίμ. Είναι παρακινδυνευμένο. Άσε που θα βγάλουν την μπέμπελη οι άνθρωποι!

Οι μέρες περνούσαν, οι νεοφερμένοι όλο και πλήθαιναν. Παρά τον δυνατό ήλιο, η Σμύρνη φαινόταν συνεφιασμένη. Αλλά στις απέναντι εξοχές, στο Κορδελιό, στον Μπουρνόβα, στον Βουτζά, ο κόσμος γλεντούσε, στις επαύλεις και στις μπιραρίες, χωρίς να του καίγεται καρφί.

Μέχρι τη στιγμή που άρχισε να καίγεται η ίδια η πόλη. Από την Αρμένικη Συνοικία σηκώθηκε ψηλά καπνός. Οι Τσέτες του Κεμάλ, που είχαν εν τω μεταξύ μπει στην πόλη, ανατίναξαν την αρμένικη εκκλησία του Αγίου Νικολάου.

Όλα τα βλέμματα στράφηκαν προς τα κει. Κι έπειτα, άρχισε ο πανικός. Οι στρατιώτες στοιβάζονταν στα μεταγωγικά πλοία για την Ελλάδα. Στη Χίο και στη Μυτιλήνη εκδηλώθηκε επανάσταση και τα πλοία επιτάχθηκαν για να ρίξουν την κυβέρνηση, μεταφέροντας επαναστατικές δυνάμεις στο Λαύριο. Όσο για τα πλοία των Ευρωπαίων, κάθονταν στα ανοιχτά, αμέτοχα.

Ο Νίκος κι ο Σελίμ, έντρομοι, κλειδαμπαρώθηκαν στο μαγαζί.

- Εσύ μπορείς να φύγεις, Σελίμ, είπε ο Νίκος. Εσένα δεν θα σε πειράξουν. Δικός τους είσαι.

- Τι λες, Νικόλα; Του απάντησε ο Σελίμ. Να φύγω και να σ' αφήσω; Πρώτα πρώτα όλοι ξέρουν πως δουλεύω για την οικογένειά σου. Πού να ξέρω πώς θα φανεί στους Τσέτες αυτό; Μπορεί να με θεωρήσουν προδότη.
- Ένα σωρό παραγιοί δουλεύουν σε χριστιανικά σπίτια. Και τι μ' αυτό;
- Λοιπόν, εδώ μια φορά να καθίσουμε δεν γίνεται. Αν φτάσει μέχρις εδώ η φωτιά, με τα χαλιά θα γίνουμε μπουρλότο.
- Καλά λες. Να πάμε σπίτι. Να μην το αφήσουμε μονάχο. Θα με σκοτώσει η μάνα μου αν μάθει πως άφησα τους Τσέτες να μπουνε μέσα και να της πάρουν τα ασημικά.

Ο Σελίμ τον έπιασε από τους ώμους και τον κοίταξε καλά καλά:

- Νίκο, δεν καταλαβαίνεις, μου φαίνεται. Εδώ δεν είναι παίξε, γέλασε. Αν καταφέρουμε να επιζήσουμε, θα είναι θαύμα. Κι εσύ μου λες για περιουσίες...
- Και πώς θα ξεφύγουμε;
- Αμ, σε είχα και για έξυπνο... Ξαπλώσου σ' ένα χαλί. Να σ' ετούτο εδώ, το σπαρταλίδικο, το χρωματιστό.
- Για ξάπλες είμαστε τώρα, βρε Σελίμ;
- Ξαπλώσου είπα. Θα σε τυλίξω μέσα και θα βγούμε από δω. Τάχαμου ότι πηγαίνω μια παραγγελία.
- Α, θα παραστήσω την Κλεοπάτρα, δηλαδή; Έτσι έριξε τον Ιούλιο Καίσαρα. Το ήξερες;
- Δεν καταλαβαίνω τι μου λες. Κάνε γρήγορα όμως, γιατί ακούω τη γη να τρέμει. Κατεβαίνει ιππικό.

Ο Σελίμ βγήκε σκυφτός στον δρόμο, κοιτάζοντας δεξιά κι αριστερά, μήπως τον δει κάποιος. Στη ράχη του κουβαλούσε ρολό το χαλί, με τον Νικόλα τυλιγμένο σαν ντολμαδάκι. Πήρε τον δρόμο για την προκουμαία.

- Σκάω, μουρμούριζε από μέσα ο Νικόλας.
- Σκάσε, του αντιγύρισε ο Σελίμ, πρώτη φορά. Τον είχε λούσει κρύος ιδρώτας. «Σκάσε όσο θες, μόνο μη μιλάς».

Όχι ότι θα τον άκουγε κανείς, δηλαδή. Καμπάνες, ποδοβολητά, πυροβολισμοί, κραυγές, μπουρούδες από τα πλοία, όλα μαζί γέμιζαν κάθε άδεια σπιθαμή αέρα με εκκωφαντικό θόρυβο.

Δυο τετράγωνα πριν από την προκουμαία, να σου οι αστυνόμοι.

- Εεεπ, για πού το 'βαλες;
Ο Σελίμ δεν τα 'χασε. Όσο προχωρούσε, προβάριζε τη στιγμή αυτή.
- Εφέντιμ, ο Γάλλος πρόξενος είχε αγοράσει ένα χαλί από μας τον Μάιο και μας το άφησε να το φυλάξουμε για το καλοκαίρι. Άκουσα ότι μπήκε μαζί με την οικογένειά του στο πλοίο και τρέχω μήπως τον προλάβω, γιατί είναι κρίμα να χάσει τα λεφτά του ο άνθρωπος.
- Εδώ χάνεται ο κόσμος κι εσύ το χαλί σκέφτεσαι;
- Σκέφτομαι τι ψυχή θα παραδώσω στον Αλλάχ.
Ο αστυνόμος τον κοίταξε καλά καλά. Έριξε μια καμτσικιά στο χαλί, για τον φόβο των Ιουδαίων. Αλλά ο Νίκος δάγκωσε τα χείλη του και δεν έβγαλε μιλιά.
- Άντε, χαΐρ ολσούν, χαλάλι σου, είπε ο αστυνόμος στον Σελίμ. Τρέχα να προλάβεις, αλλά πρόσεχε. Κράτα το φέσι σου στο κεφάλι, γιατί δεν σε βλέπω καλά διαφορετικά.
- Ευχαριστώ Εφέντιμ. Να ζήσει ο Κεμάλ.

Ο Σελίμ συνέχισε την τρεχάλα. Φτάνοντας στην προκουμαία, τον έπιασε πανικός. Τώρα; Σκεφτόταν να βρει καμιά βάρκα, αλλά δεν υπήρχε ούτε για δείγμα. Ο κόλπος της Σμύρνης φαινόταν να φλέγεται. Στα ανοιχτά, καΐκια φορτωμένα με κόσμο έφευγαν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Ο Σελίμ σάστισε για μια στιγμή. Όμως, δεν τα 'χασε.

Τράβηξε κατά το Τελωνείο. Λίγο πιο πέρα, σε μια αποθήκη, ήταν ο πρόχειρος ταρσανάς του «Πανιωνίου». Εκεί φύλαγαν τα υλικά για το καλαφάτισμα των λέμβων. Στις αρχές του καλοκαιριού, ο Νικόλας, που ο πατέρας του τον είχε γράψει στον Πανιώνιο, για να αθλείται μπας και ψηλώσει και γίνει λίγο πιο γεροδεμένος, τον είχε πάρει μαζί του, να κουβαλήσουν μια πληγωμένη βάρκα. Αν ήταν τυχερός...

Φτάνοντας στην αποθήκη, είδε την πόρτα σφαλιχτή. Αλλά ούτε και τότε το έβαλε κάτω. Η φωτιά πλησίαζε. Δεν είχε καιρό. Άφησε κάτω το χαλί, φώναξε στον φίλο του να μην κινηθεί ακόμη, και έπεσε με όλο του το

βάρος πάνω στην πόρτα. Καθώς τα ξύλα είχαν ξεραθεί από τη ζέστα του καλοκαιριού, υποχώρησαν με κρότο.

Σαν από θαύμα, η βάρκα ήταν ακόμη εκεί. Πληγωμένη, αλλά κάποιος της είχε καρφώσει ένα-δυο σανίδια. Θα τα κατάφερνε μέχρι τα πλοία.

- Νικόλα, άκου, φώναξε στον φίλο του ο Σελίμ. Θα σε βγάλω τώρα από το χαλί και θα μπεις στη βάρκα. Μετά, θα σε σκεπάσω ξανά με το χαλί. Θα σε ρίξω με τη βάρκα στη θάλασσα και θα σε σπρώξω προς την κατεύθυνση των караβιών των ξένων, που είναι αγκυροβολημένα στ' ανοιχτά. Ο αέρας είναι στεριανός. Θα σε πάρει προς τα εκεί. Μέτρα μέχρι το εκατό, και έπειτα βγες. Θα 'μπαινα μαζί σου, αλλά δεν θα μας αντέξει, εσένα, εμένα και το χαλί. Τα κουπιά στα έχω στερεωμένα μέσα.

Η βάρκα έπεσε στο νερό με παφλασμό. Τα ρόδινα χρώματα του χαλιού φάνταζαν πιο λαμπερά και από το κόκκινο της φλόγας που κατάκαιγε την πόλη.

Ο Νικόλας μέτρησε μέχρι το εκατό και έπειτα ξεσκεπάστηκε. Άρπαξε γρήγορα τα κουπιά και ξανοίχτηκε προς τα ξένα καράβια. Φτάνοντας, είδε πως οι Γάλλοι απωθούσαν τις βάρκες με τους πρόσφυγες. Φώναξε τότε, λέγοντας το ίδιο παραμύθι: πως το χαλί τάχαμου ήταν του Προξένου και πως ο πατέρας του τον έστειλε να το πάει, για να μη στιγματιστεί σαν απατεώνας. Κανένας δεν κατάλαβε πώς, αλλά τα ναυτάκια τον πίστεψαν. Τον ανέβασαν μαζί με το χαλί. Πάνω στην ώρα. Η βάρκα διαλυόταν ήδη από το ταρακούνημα.

Από το κατάστρωμα του γαλλικού πλοίου, ο Νίκος κοίταξε προς την προκουμαία. Σήκωσε το χέρι χαιρετώντας την πόλη που δεν θα ξανάβλεπε, το καμπαναριό της Αγίας Φωτεινής που φλεγόταν, το Τελωνείο, τα θέατρα. Πιο πολύ όμως, ήθελε να χαιρετήσει τον φίλο του.

- Αχ, Σελίμ, να που μια φορά ήσουν εσύ το μυαλό κι εγώ το σώμα, του φώναξε. Κι ας ήξερε ότι δεν μπορεί να τον ακούσει.

Ας είναι καλά ο Ερυθρός Σταυρός. Αυτός βόηθησε τον Νίκο να βρει την οικογένειά του, που κατέβηκε από τη Σπάρτη στην Αττάλεια, μέσα στο λιοπύρι και στις κακουχίες. Στέρησαν στον καινούριο τόπο, έπιασαν πάλι τα χαλιά και τα υφάσματα, έγιναν ξανά νοικοκύρηδες. Μα τον Νίκο τον έτρωγε κάτι. Πήγε πάλι στον Ερυθρό Σταυρό.

Μια μέρα, ένας ναυτικός μπήκε στο μαγαζί του κυρ-Σελίμ στη Σμύρνη, φορτωμένος. Ένα χαλί ξεδιπλώθηκε στα πόδια του εμπόρου, που είχε πάρει, το ξέρανε όλοι, το μαγαζί του αφεντικού του. Ο Σελίμ δάκρυσε. Έπεσε στα γόνατα και ευχαρίστησε τον Αλλάχ. Κοίταξε τηνπραμάτεια του, διάλεξε ένα άλλο, μεταξωτό χαλί και έγραψε σ' ένα χαρτί: «Νίκο αδελφέ μου, ο Θεός να σε έχει καλά. Η Σμύρνη μας δεν είναι πια η ίδια. Όμως, σε περιμένω, αδελφέ μου, να σε κεράσω ένα σερμπέτι. Μ' ένα χαλί έφυγες, μ' ένα χαλί θέλω να περάσεις το Αιγαίο και να 'ρθεις. Βάλε τα δυνατά σου».